

ОСОБИСТІТЬ У ВИМІРІ ТРЬОХ ПОСТАСЕЙ

Філонов Л. В.

Вінницький національний технічний університет (м. Вінниця)

В історії світової науки здобутки означені, здебільшого, певним напрямком діяльності, хоча світова цивілізація має особистостей, яким був притаманний талант у різних сферах науки, культури, підприємництва, скажімо Леонардо Да Вінчі чи Іван Пулюй. До речі, окремі дослідники історії української науки, зокрема професор інституту фізики Академії наук України Василь Шендеровський вважає українців технократичною нацією. З цим можна погоджуватись, чи не погоджуватись, але багатопрофільних видатних вчених в історії української науки є чимало і серед них Сергій Виноградський. Нині на нього претендують три держави Франція, Росія і Україна.

Народився він у Києві у сім'ї відомого банкіра Миколи Виноградського нащадка козацького отамана. Його мати Наталя походила із роду Скоропадських. В молоді літа Сергій Виноградський довго визначався з професійною діяльністю. Спершу юридичний факультет Київського університету, далі природниче відділення фізикоматематичного факультету і зовсім несподівано Петербургська консерваторія. Він чудово грав на фортепіано і віолончелі. Однак невдовзі бажання бути музикантом зникло і юнак повертається на фізикоматематичний факультет, але вже Петербургського університету.

По закінченні навчання йому пропонують залишитись на кафедрі для здобуття професорського звання, через чотири роки (у 1885 р.) направляють до Страсбурга в лабораторію відомого мікробіолога Г.А. де Барі. Далі у Цюриху впродовж трьох років Сергій Виноградський написав цикл класичних робіт про мікроорганізми. Саме тут за кордоном він зробив найбільше своє відкриття, явище хеміосинтезу, яке поставило його на найвищій щаблі наукових світил Європи та світу. Молодий вчений відкрив явище хеміосинтезу в культурах безхлорофілних мікроорганізмів; одержав багато нових даних щодо аеробної фіксації вільного азоту, нітрифікації, аеробного розкладу целюлози. Він вперше запровадив у практику метод вибірних поживних середовищ.

Після такого успіху йому надійшло дві пропозиції від Пастерівського центру у Франції та Петербургського інституту експериментальної медицини. Він прийняв останню, бо тут була і прихована причина. Після смерті батька молодий вчений вступив у права володіння містечком Городком на Хмельниччині. П'ятнадцять років Сергій очолював Петербургський інститут, а влітку на крилах линув у свій Городок. У щоденнику він напише, що інститутська реальність викликала у нього втому і нудьгу, а тому з радістю назавжди виїхав в Україну, де виявив себе як еколог-новатор, а трохи пізніше як господарник –експериментатор.

Успіхи у застосуванні новітніх технологій зробили його відомим у іншій іпостасі, він повністю поринає у нову сферу діяльності. Рідкісні різновиди рослин, новітні способи планування насадження та вирубки лісів приносять йому славу талановитого господарника. Навіть під час першої світової війни Городок залишався успішним. Жовтневий переворот приніс руйнації і Сергій Виноградський від'їжджає до західної Європи. Йому надходить запрошення від директора інституту Пастера у Парижі Еміля РУ, який пише: "будемо Вам вдячні, коли б Ви влаштувалися в інституті Пастера. До нього Ви додасте свою славу як науковця та зможете продовжувати свої неймовірні дослідження без жодних клопотів". Його відновлена наукова діяльність стала основним сенсом життя. Чужа країна дала роботу, визнання і славу.

У 1949 році у Франції публікується його книга "Мікробіологія ґрунту. Півстоліття мікробіологічних дослідів" (на 641 стор.) Помер Сергій Виноградський у містечку Брі-Конт-Робер під Парижем у 1953 році.

Він чудово грав на фортепіано і віолончелі, а в щоденнику напише, що найщасливішим був в Україні у своєму Городку. Цього року стараннями професора Василя Шендеровського та доктора медичних наук Миколи Гуменюка у містечку Городок встановлено пам'ятник Сергію Виноградському.

ВИСНОВКИ

Постать С. Виноградського досить широко відома у Франції та Росії. В Україні лише за останні два роки про нього ми дізналися із збірника В. Шендеровського "Нехай не згасне світ науки" Т.3. У м. Городок Хмельницької області йому присвячена експозиція у місцевому краєзнавчому музеї, а у липні 2012 р. увічнено пам'ять вченого монументом, який знаходиться у м. Городок